

Микола Піддячий, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної Слов'янської Академії освіти імені Яна Амоса Коменського, головний науковий співробітник відділу STEM-освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Однією із складових гармонійного розвитку українського суспільства є система художньо-естетичних поглядів, яку продукує культурно-освітній осередок. Він відноситься до членів національної еліти, які наділені якостями, що дозволяють бачити, оцінювати і творити прекрасне й вічне в культурі та мистецтві народу у період його неперервного розвитку.

Талантом оцінювання й творення шедеврів національної культури та мистецтва наділена незначна частина суспільства. Саме тому одним із обов'язків суспільних інституцій є пошук таких особистостей і створення їм освітньо-культурного середовища для забезпечення процесу неперервного художньо-естетичного розвитку за певними творчими напрямками [8, с. 79-85].

Оскільки процес розвитку поступальний і характеризується незворотністю просування до нового рівня, завдяки попереднім продуктивним результатам [7, с. 6-9], фахівці розробляють систему у якій засобом розвиваючої діяльності гармонізують психологічну сферу та формують багатогранний життєвий досвід. Разом з тим процес художньо-естетичного навчання і виховання особистості забезпечується змістом і структурою освіти і передбачає наявність вимог до особистості [1, с. 24-48; 2, с. 3-11]. Зазначимо, що завдання наукового супроводу є багатовекторними – від поняття «художньо-естетично обдарована особистість» до змісту, форм, методів і засобів її розвитку з метою покращення характеристик особистості.

Попередні суспільні напрацювання в художньо-естетичному напрямі за певний історичний період є підґрунтям для розвитку у новій життєвій реальності [10, с. 315-319]. Україна має багату художньо-естетичну спадщину, що створена певними суспільними прошарками: спеціалізовані майстерні з художнього кутання і різби по дереву; Решетилівські майстерні з вишивки, килимарства і ткацтва; Харківська декоративно-вишивальна школа; багатопрофільні художньо-промислові школи Ужгороду, Хуста,

Виноградова; Кам'янець-Подільська художньо-ремісничка навчальна майстерня з кераміки; Київські приватні мистецькі школи.

Сучасні умови життя і праці спонукають представників української еліти відроджувати матеріально-духовну культуру. У цьому процесі особливе місце займають дві категорії людей художньо-естетичної діяльності: 1) фахівці, що володіють одним або декількома напрямками і пропонують суспільству кінцевий творчий продукт [9, с. 29-36]; 2) вчені-дослідники, що розробляють і впроваджують зміст, форми і методи навчання і виховання у відповідності до сучасних потреб [6, с. 29-35].

Одним із напрямів наукових досліджень є художньо-естетичне виховання особистості засобами матеріально-художньої культури. Це мета на яку спрямовується система виховання в спеціалізованих навчальних закладах та навчальних закладах системи загальної середньої освіти [11, с. 59-65]. Одним із її завдань є з'ясування основних якостей, рис, властивостей та критеріїв художньо-естетичного виховання засобами дизайну. Моделювання художньо-естетичних здібностей особистості відбувається шляхом визначення її майбутнього та прогнозування можливих способів взаємодії з основними сферами суспільного життя [12, с. 104-107] (освітою, культурою, виробництвом, дозвіллям тощо).

У цьому контексті науковий пошук пов'язаний з визначенням художньо-естетичного напрямку як засобу у досягнення певної мети і цілі на шляху реалізації цільової мистецької концепції. Вона спирається на процеси, що відповідають критеріям гуманного [13, с. 107-110], доброго, досконалого і прекрасного в мистецтві та житті на етнічних принципах.

Особливе місце на етапі проектування художньо-естетичного виховання, відводиться досвіду зарубіжних країн та його місця у освітній системі:

– загальноосвітні школи Швеції реалізують художньо-естетичне виховання через систему, яка має комплекс обов'язкових мистецьких дисциплін, що охоплює візуальні мистецтва, ремесла (обробка деревини, металу, текстильні роботи тощо);

– одне із ключових місць у процесі формування свідомості японців займає естетичне, красиве. Цим пояснюється увага, яку вони приділяють художньо-естетичному вихованню. Японцям притаманне традиційне, світорозуміння, суттю якого є відчуття єдності з природою та потреба зберігати гармонійні стосунки з нею. Мистецтво, на думку японців, покликане виявляти красу, робити її відчутною. Їхні педагоги вважають, що відчувати красу потрібно через сприйняття прекрасного. Вони переконані, що ніякий науково-технічний поступ не здатний замінити естетичну та етичну складові людського буття. Модель художньо-естетичного виховання, яка

існує в Японії протягом значного історичного періоду, базується на можливості і необхідності розвивати інтелект, емоційність, природну здатність кожної людини до витонченого відчуття [2, с. 8-16].

Розглядаючи підготовку особистості до художньо-естетичного виховання в українській національній педагогіці виділимо такі провідні принципи: регіональності; традиційності; календарної організації (пов'язаний з народним календарем); активної творчої діяльності (сприймати і оцінювати твори мистецтва, збирати перли народної творчості, відтворювати і примножувати їх); єдності художньо-естетичного і психолого-педагогічного впливу; відповідності віковим особливостям, безперервності й наступності.

Зазначені принципи обумовлюють комплексне вивчення української культури, її духовних багатств на основі регіональних програм художньо-естетичного виховання, що складається з урахуванням етнічних груп українського народу та пов'язані з народним календарем, який відображає її самобутній устрій життя, свята, обряди, традиції.

Отже, відтворення і розвиток українства залежить від змісту цінностей, які закладаються в свідомість молодого покоління, від того, якою мірою духовність стане основою їхнього життя [4, с. 25-49]. Навчальні заклади мають дати як високий рівень освіти, так і сприяти вихованню гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої особистості, здатної до саморозвитку [5, с. 65-69] і самовдосконалення, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями.

Література.

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280с.
2. Железняк Н. Эстетическое воспитание в Японии. Педагогический вестник. №11. 2000. С. 8-16.
3. Зязюн І.А. Вузівська підготовка педагога до профільного навчання учнів старших класів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. пр. Київ–Вінниця, 2004. С 3-11.
4. Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука: колективна монографія. Київ–Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2022. Т. 2. С. 25–49.
5. Піддячий В. Методика саморозвитку англомовної компетентності майбутнього педагога в контексті європейських орієнтирів. Молодь і ринок. 2016. № 10. С. 65–69. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706073/>
6. Піддячий В. Сутність і зміст андрагогічної компетентності педагогів.

Молодь і ринок. 2021. № 10 (196). С. 29–35. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727942/>

7. Піддячий М.І. Виховання і розвиток дітей засобами праці. Трудова підготовка в закладах освіти. 2007. №3. С. 6–9.

8. Піддячий М.І. Допрофесійна підготовка старшокласників в контексті соціально-професійної орієнтації. Український педагогічний журнал. 2016. №4. С. 79–85.

9. Піддячий М.І. Історичні передумови та теоретичні засади профорієнтації школярів. Педагогіка і психологія. 2006. № 3 (52). С. 29–36. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/8170/>

10. Піддячий М.І. Ключові компетентності старшокласників: організація здорового способу життя. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2020. Вип. 3. С. 315–319. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719944>

11. Піддячий М.І. Освіта і наука України у вимірі громадянських суспільств: соціально-професійна орієнтація. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, №3/4 (48–49), 2016. С. 59–65. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/article/download/182325/182219>

12. Піддячий М.І. Соціально-професійний розвиток: компетентнісно орієнтоване навчання старшокласників. Компетентнісно-орієнтоване навчання: виклики та перспективи: зб. тез I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи» (Київ, 30 верес. 2019 р.). Київ : Пед. думка, 2019. С. 104–107. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717295/>

13. Піддячий М.І. Соціально-професійний розвиток: компетентності старшокласників та студентів. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Конін; Ужгород; Бельско-Бяла; Київ : Посвіт, 2019. Т. VII: Ідентичність і свобода в освіті та науці. С. 107–110. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718203/>